

УДК:327(477):061.21

С. Ю. Зорінець

УКРАЇНА В ЮНЕСКО: ПЕРСПЕКТИВИ СПІВРОБІТНИЦТВА ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ЩОДО ВНЕСЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ДО СПИСКУ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ

У статті досліджено діяльність України в ЮНЕСКО та її зусилля щодо внесення об'єктів культури до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Аналізується список об'єктів, що претендують на включення до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, так званий Попередній список.

Ключові слова: ЮНЕСКО, всесвітня культурна спадщина, Конвенція про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини, Комітет всесвітньої спадщини, Список всесвітньої спадщини, Попередній список.

Сучасні процеси трансформації економічних, політичних та соціальних пріоритетів в Україні супроводжуються пробудженням національної самосвідомості та духовного відродження. В цих умовах особливої актуальності набуває вивчення та осмислення наявного історичного досвіду. Сповна це стосується дослідження проблем охорони, збереження і використання історико-культурної спадщини – важливого чинника розвитку національної культури, що визначає духовний потенціал українського суспільства та його державницьку ідеологію.

Зважаючи, що охорона на національному рівні буває недостатньо ефективною у зв'язку з браком фінансових, наукових і технічних ресурсів країни, на території якої знаходиться об'єкти та спадщина, Конвенцією про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини (1972 р.) передбачено використання міжнародної допомоги і співпраці. З цією метою при ЮНЕСКО був створений Міжнародний комітет з охорони всесвітньої культурної та природної спадщини (Комітет всесвітньої спадщини). До його обов'язків входить складання Списку найвизначніших пам'яток світової культури, а також Списку всесвітньої спадщини, що перебувають під загрозою.

Пропозиції щодо включення об'єктів до Списку Всесвітньої Спадщини подаються державами-сторонами Конвенції. Комітетом всесвітньої спадщини визначені критерії та механізм відбору пам'яток.

Актуальність теми знаходить своє вираження також у тому, що в контексті сучасних міжнародних відносин співпраця України з ЮНЕСКО становить значний інтерес, в її основі закладено величезний потенціал. В зв'язку з цим виключно актуальним вважається використовувати отримані в ході дослідження дані для підвищення можливостей реалізації українських інтересів в ЮНЕСКО, а також для вироблення перспективних моделей співпраці з Організацією.

Проблема діяльності ЮНЕСКО знаходиться в колі інтересів таких вітчизняних дослідників, як О. Костенко [7], [8] О. Дем'янюк [2], [3]. О. Костенко достатньо обґрунтовано дослідила взаємовідносини України з ЮНЕСКО в 80 – початок 90-х років ХХ ст. Також відносинам саме України з ЮНЕСКО присвячені статті виконуючого обов'язки Постійного представника України при ЮНЕСКО О. Дем'янюка.

Мета дослідження полягає в розгляді можливих шляхів оптимізації участі України в ЮНЕСКО в цілях реалізації національних інтересів країни, а також в аналізі списку об'єктів, що претендують на включення до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, так званий Попередній список, на предмет перспективи їх включення до Списку всесвітньої спадщини.

ЮНЕСКО є унікальною міжнародною організацією, яка визначає стратегію співробітництва держав у галузі освіти, науки, культури та комунікації. Завдяки власному міжнародному авторитету організація впливає на формування державної політики країн-учасниць у відповідних галузях та здійснює масштабні культурні, освітянські, інформаційні та наукові програми.

З огляду на те, що одним з головних завдань ЮНЕСКО є ідентифікація, захист, збереження та передача майбутнім поколінням культурної та природної спадщини усього світу, активна діяльність в рамках членства в Організації сприяє довготривалому збільшенню міжнародного авторитету країни-учасниці, посиленню її впливу у таких важливих царинах суспільної діяльності людства, якими є гуманітарні аспекти його функціонування. Тематика повноважень Організації робить також можливою активну присутність країни-члена у тих регіонах світу, з представниками яких рівень розбудови двосторонніх взаємин є низьким або недостатнім.

Як міжнародна організація системи ООН ЮНЕСКО ставить перед собою завдання «сприяти зміцненню миру й безпеки шляхом розширення співробітництва народів у галузі освіти, науки й культури в інтересах забезпечення загальної поваги до справедливості, законності і прав людини» [12].

Статут Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури було ухвалено на Лондонській конференції в листопаді 1945 р. Документ набув чинності за рік, коли його ратифікували двадцять країн, серед яких були найвпливовіші держави світу, що вийшли переможцями з Другої світової війни: Сполучені Штати і Велика Британія, їхні союзники – Франція, Чехословаччина, Греція. Німеччина і Японія вступили до ЮНЕСКО 1951 року.

УРСР, яка перебувала у складі Радянського Союзу, набула членства в ЮНЕСКО 12 травня 1954 року. Ця непересічна подія вплинула на її новітню історію. Отже, станом на сьогодні її членський «стаж» в Організації є досить вагомим – він складає вже понад 60 років. Як зазначає історик О. Костенко, Україна увійшовши в світове співтовариство не бачить себе поза межами діяльності ЮНЕСКО [7].

Членство України в ЮНЕСКО стратегічно орієнтоване на сприяння розширенню міжнародного співробітництва вітчизняних наукових, освітніх і культурних інституцій шляхом забезпечення їх участі у програмній діяльності Організації.

Різнобічна взаємодія з ЮНЕСКО може слугувати прикладом успішної участі України в діяльності міжнародних організацій.

Активна діяльність України в ЮНЕСКО розгорнулася не відразу. Бо спочатку на державному рівні не було ще розуміння важливості такої співпраці, їй не надавали належного значення, та й тон міжнародному співробітництву задавала Москва. За радянських часів, особливо у так званій період «застою» (60 – 80-і роки) в ідеологічному контексті «єдиного й могутнього Радянського Союзу» Україну було позбавлено власної національної ідентичності. За кордоном її сприймали як частину СРСР. Канали ЮНЕСКО давали можливість нашим дипломатам знайомити світ із духовним надбанням українського народу, поширювати інформацію про Україну, її культурну та історичну спадщину, отже, – заявляти про українців як самостійну націю. У цьому допомагали публікації в періодичних виданнях міжнародної організації, таких як «Кур'єр ЮНЕСКО», що поширювався у світі офіційно визнаними робочими мовами. У ньому друкувалися статті про Тараса Шевченка, Леся Курбаса, Богдана Хмельницького. Спеціальний випуск присвятили 1500-річчю Києва. Різні за жанром і тематикою матеріали про Україну знаходили місце на сторінках бюлетенів «Хроніка» і «Новини» та в спеціалізованих виданнях, таких як «Журнал соціальних студій», «Музеум», що виходили під егідою Організації Об'єднаних Націй з питань освіти,

науки і культури. Так, спецвипуск журналу «Музеум» розповідав про українські пам'ятки та музеї. А за фінансової підтримки Організації світ побачив прозу і поезію Т. Г. Шевченка французькою мовою, антологію української поезії англійською та іспанською мовами.

Починаючи з 1962 року, відколи запрацювало Постійне представництво УРСР при Штаб-квартирі ЮНЕСКО в Парижі, участь України в цій міжнародній організації характеризується певною активністю та самостійністю у висуванні практичних пропозицій, конкретних проектів, хоча і за повної підтримки позиції СРСР. Тоді миротворча політика нашої країни, яку вона демонструвала на сесіях та нарадах міжнародної організації, піднесла авторитет УРСР серед її членів. У 70-і роки цей процес триває: Україна почувається впевненішою. Про це свідчать її пропозиції. Так, на XII сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО УРСР виступила з ініціативою розгорнути всесвітню кампанію, спрямовану на ліквідацію неписьменності. До речі, це стало одним із пріоритетних напрямів у програмній діяльності України в ЮНЕСКО. У той період ініціативи Української РСР та її участь у конкретних програмах, що належать сфері відповідальності ЮНЕСКО, стосуються, насамперед, проблем інформації, вивчення слов'янських культур, енергетики, охорони біосфери.

У 80-х роках активність України в Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури набирає обертів. Якщо на XXI Генконференції організації (1980 рік) наша країна подала один проект резолюції, то 1989 року на 25-й сесії ЮНЕСКО від України надійшло 13 проектів резолюцій, десять з яких було схвалено. Очевидно, що внутрішні процеси перебудови в СРСР і необхідність кардинальних змін у самій ЮНЕСКО, яка у той час перебувала в складній політичній та фінансовій ситуації (після виходу США та Великої Британії з організації), вимагали від української дипломатії нових підходів, спрямованих на визначення пріоритетних інтересів нашої держави та презентації їх на світовому рівні. До того ж слід зазначити, що діяльність УРСР у ЮНЕСКО з середини 80-х років минулого століття почала потроху позбуватися ідеологізованості, яку нав'язував Радянський Союз. У той період запропоновано й ухвалено більше рішень практичного характеру, які мали конкретні результати для українського соціуму щодо використання свого інтелектуального та наукового потенціалу [1].

Членство у керівних органах ЮНЕСКО – Виконавчій Раді та Генеральній конференції, надає можливість продемонструвати всебічну підтримку нашою країною ідеалів та гуманітарних цілей Організації, взяти безпосередню участь у процесі утвердження ролі ЮНЕСКО як ключового гравця у зміцненні миру та безпеки шляхом розширення співробітництва народів у галузі освіти, науки і культури, забезпечення статусу Організації як своєрідного інтелектуального форуму, спеціальний мандат якого базується на постулаті, що мир і стабільність суспільства повинні ґрунтуватися на моральній та інтелектуальній солідарності людства.

Виконавча Рада ЮНЕСКО (далі – ВР ЮНЕСКО) є унікальним об'єднанням представників 58 держав-членів Організації, склад якої віддзеркалює різноманітність культур усіх регіонів світу. Членство у Виконравді створює додаткові можливості для покращення міжнародного іміджу держави, дозволяє реалізовувати зовнішньополітичні ініціативи, оперативно та ефективно реагувати на відповідні виклики часу, брати участь у формуванні й прийнятті стратегічних рішень та документів Організації.

Важливість участі України у ВР ЮНЕСКО є також безумовною з огляду на її повноваження: вона здійснює моніторинг за втіленням у життя рішень Генеральної конференції – головного органу ЮНЕСКО, що ухвалює рішення щодо стратегії та

головних напрямів діяльності, визначає завдання, реалізацією яких ВР ЮНЕСКО опікується у подальшому протягом наступних двох років.

За період свого членства в ЮНЕСКО з 1954 р. Україна чотири рази обиралася до її Виконавчої Ради: на період 1981-1985 рр., 1995-1999 рр., 2001-2005 рр. та 2013-2017 рр., а також до Міжнародної координаційної ради програми «Людина і біосфера», Міжурядової ради Загальної програми з інформації, Міжурядового комітету Всесвітнього десятиріччя розвитку культури, Міжурядового комітету зі сприяння поверненню культурних цінностей країнам їхнього походження, Комітету по штаб-квартирі.

У вузах України сьогодні функціонують 10 кафедр ЮНЕСКО в галузях лінгвістики, філософії людського спілкування, застосування інформаційних та комунікаційних технологій в освіті, екології техногенних регіонів, кріобіології, клітинної і молекулярної нейробіології, прав людини і демократії, екологічно чистих технологій.

Слід також зазначити, що Україна є членом 11-ти міжнародних конвенцій ЮНЕСКО. Діяльність ЮНЕСКО у сфері культури базується на наступних документах: Конвенція 1954 р. про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту [5], Конвенція 1972 р. про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини [6]; Конвенцію 2001 р. про охорону підводної культурної спадщини [16], Конвенція про збереження нематеріальної культурної спадщини 2003 р. [15] тощо.

Участь нашої країни у програмній діяльності ЮНЕСКО, дає змогу вітчизняним фахівцям виконувати різного роду проекти у сфері нашої компетенції, отримувати стипендії, гранти, обладнання, науково-технічну інформацію, консультативну допомогу та забезпечення за рахунок Організації, брати участь у міжнародних заходах. За останні 5 років від ЮНЕСКО та інших міжнародних фінансових джерел, які були залучені нею до реалізації програм, Україною було отримано прямих субсидій загальною сумою близько 4 мільйонів доларів США.

З огляду на історичний характер 30-ї сесії Генеральної конференції (останньої у другому тисячолітті), Україна визначила такі найважливіші завдання ЮНЕСКО на нинішньому етапі входження людства у XXI століття: пошук формули гармонізації глобальних, регіональних і національних інтересів, нових форм співробітництва, зміцнення мандатної функції ЮНЕСКО та її ролі інтелектуального та морально-етичного центру як у системі ООН, так і на міждержавному рівні.

Для реалізації деяких з довгострокових програм ЮНЕСКО в Україні створено і діють національні комітети, комісії та міжнародні центри.

Координацію діяльності національних інституцій, яка пов'язана з участю України в ЮНЕСКО, здійснює міжвідомча Комісія у справах ЮНЕСКО, яку було створено у 1956 році, а у листопаді 1995 року Указом Президента України реорганізовано в Національну. Постійне представництво України при ЮНЕСКО функціонує в Парижі з грудня 1962 року. Головним його завданням є представлення та просування інтересів нашої держави у цій авторитетній міжнародній Організації [13].

Україна активно виступає ініціатором багатьох міжнародних програм та проектів, зокрема, в рамках одного із ключових напрямів діяльності ЮНЕСКО – збереження всесвітньої культурної та природної спадщини.

Під час 29-ї сесії Генконференції ЮНЕСКО (1997 рік) Україна ініціювала звернення до Організації Об'єднаних Націй з метою проголошення Міжнародного року захисту, збереження та відродження культурної спадщини. І, як наслідок, на 56-ї сесії Генеральної асамблеї ООН ця рк. акт к знайшла своє відображення – 2002 рік проголошено ООН міжнародним роком із захисту світової культурної спадщини.

Однією із важливих українських ініціатив у цьому контексті стало проведення 2-5 листопада 2010 року у м. Київ Міжнародного семінару «Роль релігійних громад в управлінні об'єктами всесвітньої спадщини», який проходив під патронатом Президента України та Генерального директора ЮНЕСКО. Цей захід став одним із пілотних проектів та ключовим елементом, реалізованих спільно Україною та Центром всесвітньої спадщини (ЦВС) ЮНЕСКО у рамках Міжнародного року зближення культур – 2010. У семінарі взяли участь представники різних регіонів світу (Азії, Африки, Близького Сходу, Європи) та основних світових релігій, експерти ІККРОМ, ІКОМОС та Міжнародного союзу охорони природи (IUCN), а також національні експерти у сфері збереження культурної спадщини.

За результатами семінару, Комітет всесвітньої спадщини ЮНЕСКО на своїх 35-й (м. Париж, 19-29 червня 2011р.) та 36-й (м. Санкт-Петербург, 24 червня – 6 липня 2012 р.) сесіях прийняв резолюції у розвиток ініціативи, які передбачають подальше здійснення тематичного дослідження стосовно збереження спадщини з релігійною та сакральною компонентою, а також розробку загальних директив стосовно управління та збереження такого виду спадщини з урахуванням національної специфіки держав-членів.

За майже 40 років існування Конвенції про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини питання збереження релігійної спадщини було вперше винесено на обговорення Комітету всесвітньої спадщини. Ініційована Україною проблематика, яка є актуальною для усіх регіонів світу, фактично поставила перед ЮНЕСКО питання про необхідність зміни підходів до механізмів збереження всесвітньої спадщини релігійного значення. У перспективі ця проблематика може бути виділена в окремий тематичний напрям діяльності у рамках Конвенції.

6 – 9 вересня 2011 р. у штаб-квартирі ЮНЕСКО було організовано виставку, присвячену 1000-річчю заснування собору Софія Київська. Захід проводився згідно з відповідним Указом Президента України В.Януковича (від 11 червня 2010р.) та у рамках рішення 35-ї сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО (2009р.) про внесення 1000-річчя заснування Софійського собору до списку пам'ятних дат, до відзначення яких приєднується ЮНЕСКО у 2010-2011рр. Організатори заходу – Міністерство культури України, Національний заповідник «Софія Київська», Постійне представництво України при ЮНЕСКО та Секретаріат ЮНЕСКО.

Україна і ЮНЕСКО підтримують регулярний політичний діалог на найвищому рівні. За роки членства країни в ЮНЕСКО відбулося сім робочих та офіційних візитів генеральних директорів Організації в Україну: Амаду Махтар М'Боу (Сенегал) відвідав нашу країну у травні 1982 року; два візити Федеріко Майора (Іспанія) відбулися у квітні 1991 року та у листопаді 1997 року; два візити Коїчіро Мацуури (Японія) – вересень 2000 року та квітень 2006 року. Нинішній Генеральний директор ЮНЕСКО Ірина Бокова (Болгарія) відвідала Україну двічі – 20-21 квітня 2011 р. та 22 квітня 2014 р.

Так, 20-21 квітня 2011 року І.Бокова взяла участь у Міжнародній конференції «25 років Чорнобильської катастрофи. Безпека майбутнього»; під час свого виступу на конференції нею було відзначено значний вклад ЮНЕСКО у рамках заходів, що здійснювалися після аварії на ЧАЕС, і були спрямовані на мінімізацію впливу радіоактивного випромінювання на населення, що проживає на забруднених територіях. Генеральний директор ЮНЕСКО виклала також бачення ролі ЮНЕСКО у сприянні науковому співробітництву задля збереження екосистеми Чорнобильського регіону, у відстоюванні права на належне інформування, а також наголосила на важливому значенні освіти як одного із головних факторів у зменшенні ризиків та

мінімізації наслідків катастроф. Вона висловила намір залучити ЮНЕСКО до реалізації Програми ООН щодо Чорнобиля до 2016 року.

22 квітня 2014 р. під час робочого візиту до м. Київ відбулися робочі зустрічі Генерального директора ЮНЕСКО І. Бокової з Прем'єр-міністром України А. П. Яценюком, в. о. Міністра закордонних справ України А. Б. Дешицею та Головою Національної комісії України у справах ЮНЕСКО, заступником Міністра закордонних справ України Д. Р. Лубківським, під час яких було обговорено стан та перспективи співпраці України та ЮНЕСКО на пріоритетних напрямках програмної діяльності Організації, зокрема у світлі нових викликів та загроз, у т. ч. в умовах анексії Російською Федерацією Автономної Республіки Крим.

Особливу увагу було приділено питанням співробітництва України та ЮНЕСКО щодо вироблення спільного алгоритму дій з метою збереження та захисту української культурної, природної та наукової спадщини на окупованій Росією території Кримського півострова, забезпечення сталої роботи освітніх та наукових установ в АРК, а також реалізації головних положень ухваленої на 194-й сесії Виконавчої Ради ЮНЕСКО 15 квітня 2014 резолюції щодо ситуації в АР Крим «Моніторинг з боку ЮНЕСКО ситуації в Автономній Республіці Крим (Україна)».

Генеральний директор провела також зустрічі з Президентом Національної академії наук України, академіком НАН України Б.Є.Патоном, Міністром освіти і науки України С. М. Квітом, Міністром культури України Є. М. Нищуком та Президентом НОК України С. Н. Бубкою, а також взяла участь у церемонії рк. акт ких х ювілейної марки з нагоди відзначення 12 травня ц.р. 60-річчя членства України в ЮНЕСКО, а також в урочистих зборах Президії НАН України. Під час урочистих зборів Президії НАНУ Гендиректора ЮНЕСКО І.Бокову було нагороджено срібною медаллю НАН України «За сприяння розвитку науки» [13].

Останніми важливими подіями по лінії співробітництва України з ЮНЕСКО стали:

1) Головування України у II-й Східноєвропейській виборчій групі

У грудні 2012 р. Україну було обрано віце-головою (на I півріччя 2013 р.) та головою (II півріччя 2013 р.) Другої Східноєвропейської регіональної виборчої групи, яка представляє інтереси 24 країн Центральної та Східної Європи. У період головування нашої держави, який припав на складний і відповідальний період реформування ЮНЕСКО, відбулись такі важливі події в житті Організації як 192-а (вересень 2013р.) та 193-я (22 листопада 2013 р.) сесії Виконавчої ради ЮНЕСКО, а також 37-а сесія Генеральної конференції ЮНЕСКО (4-19 листопада 2013 р.), яка проходить у штаб-квартирі ЮНЕСКО що два роки. Держави-члени Групи високо оцінили діяльність українського головування у якості координатора Групи, зокрема, у період виборів до керівних та міжурядових органів ЮНЕСКО, а також під час виборів Генерального директора ЮНЕСКО, за результатами яких Ірина Бокова була переобрана на новий чотирирічний термін.

2) Участь України у 37-й сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО

Ключовою подією під час 37-ї сесії Генеральної конференції Організації стали вибори до Виконавчої ради ЮНЕСКО, за результатами яких Україна виборола право на членство у цьому керівному органі на період 2013-2017 рр.

Члени української делегації також взяли участь у пленарних засіданнях Генконференції ЮНЕСКО, а також у засіданнях галузевих комісій: з фінансово-адміністративних питань; загальних питань, підтримки програм та зовнішніх зв'язків; з питань освіти; з питань комунікації та інформації; з питань культури; з питань точних та природничих наук; з питань соціальних та гуманітарних наук тощо.

3) Прийняття 194-ю сесією Виконавчої ради ЮНЕСКО резолюції стосовно ситуації в АРК

15 квітня 2014 року переважною більшістю голосів Виконавча рада ЮНЕСКО ухвалила внесену Україною резолюцію «Моніторинг ЮНЕСКО ситуації в Криму (Україна)», у якій висловила занепокоєння зростаючою мілітаризацією півострову з боку Росії, що становить загрозу безперервності освітнього процесу, захисту свободи слова та збереження культурної спадщини. Країни-члени Виконавчої ради ЮНЕСКО закликали Генерального директора Організації здійснювати на моніторинг ситуації в Криму в сферах компетенції ЮНЕСКО та представити доповідь за його результатами під час наступної 195-ї сесії Виконавчої ради ЮНЕСКО (жовтень 2014 р.).

З того часу, як більше 40 років назад вступила в силу Конвенція про охорону всесвітньої спадщини, 191 країна погодилася визнати видатні культурні та природні об'єкти на своїй території як загальнолюдську спадщину. Сьогодні Список всесвітньої спадщини налічує 1007 об'єктів. З включенням своїх об'єктів до Списку всесвітньої спадщини держави-учасниці поміщають свою культурну та природну спадщину в універсальний контекст історії людства.

Саме під час перебудови, коли з'явилися перші паростки демократії на теренах Радянського Союзу, в Україні заговорили про необхідність внесення вітчизняних пам'яток до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Складання Списку Всесвітньої Спадщини ЮНЕСКО має на меті захист культурних та природних надбань, що мають виняткову загальнолюдську цінність. До Списку Всесвітньої Спадщини можуть бути включені як природні об'єкти, так і об'єкти культурної спадщини, головна вимога до яких: цілісність та автентичність.

Внесення культурних та природних об'єктів України до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО має неабияке значення як в плані поширення інформації про Україну, так і поглиблення міжнародного співробітництва та інтеграції.

Нагадаємо, що 1990 року першими статус об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО отримали Софія Київська та Києво-Печерська лавра. 12 грудня 1990 року об'єкт «Київ: Собор Святої Софії і прилеглі монастирські споруди, Києво-Печерська Лавра» було включено до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО під номером 527.

Враховуючи багатогранність культурного та природного багатства України, здійснюється активна робота щодо збільшення представленості визначних українських пам'яток у Списку всесвітньої спадщини. Станом на сьогодні від України до **Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО** включено 7 об'єктів:

- культурна спадщина: Київ: Собор Святої Софії, Києво-Печерська лавра з прилеглими монастирськими спорудами (1990);
- Ансамбль історичного центру Львова (1998);
- Геодезична дуга Струве (2005);
- Резиденція митрополитів Буковини і Далмації (2011);
- Стародавнє місто Херсонес Таврійський та його хора (2013);
- Дерев'яні церкви Карпатського регіону в Польщі та Україні (2013);
- природна спадщина: Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини(2007).

Безумовно, таке скромне представництво національного історико-культурного надбання України у Списку всесвітньої спадщини аж ніяк не відображає внесок українського народу в світову культуру. Тож маємо активніше і наполегливіше працювати над розширенням цього списку.

Місія ЮНЕСКО щодо світової спадщини: заохочувати країни до підписання Конвенції 1972 року і сприяти охороні їхньої культурної та природної спадщини;

спонукати країни-члени Конвенції подавати пропозиції про включення їхніх пам'яток до Списку всесвітньої спадщини; заохочувати країни-члени регулярно подавати доповіді про стан збереження пам'яток світової спадщини; подавати країнам-членам регулярно подавати доповіді про стан збереження пам'яток в разі виникнення очевидної загрози знищення пам'яток світової спадщини; сприяти популяризації культурної та природної спадщини; заохочувати міжнародну співпрацю в галузі збереження культурної та природної спадщини [14].

На нашу думку, варто також зупинитися на процедурі включення об'єктів в Список всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, яка має певні етапи. Одразу відзначимо важливу роль Комітету світової спадщини, який відповідає за виконання Конвенції 1972 року, ухвалює постанови про включення пам'яток до Списку всесвітньої спадщини, вивчає доповіді про стан вже включених до списку пам'яток і, виявивши недоліки, вимагає від країн відповідних заходів щодо їх усунення, ухвалює постанови про виділення коштів із фонду на проведення нагальних реставраційних робіт. Заявку на включення номінанта до Списку всесвітньої спадщини повинна подавати сама країна, на території якої він міститься. Вона готує попередній список об'єктів культурної і природної спадщини, що розташовані на її території і мають видатну універсальну цінність, подає заявку для внесення в Список всесвітньої спадщини. Комітет розглядає заявку, на основі експертної оцінки консультативних органів: Міжнародної ради з питань охорони культурних пам'яток і об'єктів (ICOMOS) та Міжнародного союзу охорони природи (IUCN). Третій консультативний орган – міжнародний центр вивчення стану збереження та відновлення культурних пам'яток (ICCROM) подає експертну допомогу в реставрації пам'яток та організовує підготовчі курси [9].

В Попередній список об'єктів-кандидатів на включення від України зараз входять Історичний центр м. Чернігів (1989), Культурний ландшафт каньйону м. Кам'янець-Подільський (1989), «Могила Тараса Шевченка» та Канівський історико-природничий музей-заповідник (1989), Національний степовий біосферний заповідник «Асканія-нова» (1989), Дендрологічний парк «Софіївка» (2000), Бахчисарайський палац Кримських ханів (2003), Археологічний комплекс «Кам'яна могила» (2006), Миколаївська астрономічна обсерваторія (2007), Комплекс пам'яток Судацької фортеці VI-XVI ст. (2007), Астрономічні обсерваторії України (2008), Історичний центр портового міста Одеса (2009), Кирилівська та Андріївська церкви (2009), Торгові пости та укріплення на Генуезьких торгових шляхах. Від Середземного до Чорного моря (2010), Культурний ландшафт «печерних міст» Кримської Готії (2012) та Історичне середовище столиці Кримських ханів в Бахчисараї (2012) [10].

На наш погляд, список не може обмежуватися лише цими пам'ятками, бо на території нашої країни є багато інших цінних об'єктів, які мають унікальне значення та потребують охорони. Як зазначає дослідниця Т. Г. Каткова, в тексті Конвенції не вказано на кількісні обмеження [4].

Якщо говорити про вимоги ЮНЕСКО для включення об'єктів до Списку всесвітньої спадщини, чи не на перше місце виходить наявність необхідної документації. З українських об'єктів, занесених до Попереднього списку необхідна документація є, на жаль, далеко не у всіх.

Проаналізувавши перелік об'єктів, що номінується на включення до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, так званий Попередній список, з метою уникнення дублювання номінацій ми пропонуємо розглянути питання про виключення з Попереднього списку наступних об'єктів: Бахчисарайський палац Кримських ханів (2003); Миколаївська астрономічна обсерваторія (2007); Комплекс пам'яток Судацької

фортеці 6-16 ст. (2007).

Пропозиція обґрунтована тим, що зазначені об'єкти присутні відповідно в номінаціях: Історичне середовище столиці Кримських ханів в Бахчисараї (2012); Астрономічні обсерваторії України (2008); Торгові пости та укріплення на Генуезьких торгових шляхах. Від Середземного до Чорного моря (2010).

Результативність заходів щодо збереження всесвітньої спадщини в першу чергу залежить від досконалості існуючого механізму національної імплементації та визначення внутрішньо-правового статусу таких об'єктів. Україна як учасниця Конвенції ЮНЕСКО 1972 р. з 1988 р. зобов'язалася забезпечити охорону об'єктів всесвітньої спадщини, розташованих на її території. Охоронні заходи базуються на нормах внутрішнього права, яке з загальних позицій регулює такі відносини, тобто спеціальні норми, що стосуються збереження визначених у Списку всесвітньої спадщини об'єктів, відсутні [11].

Завдяки цим пам'яткам Україна є учасником престижного клубу 145 країн світу, чії культурні або природні пам'ятки внесені до переліку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. В той же час відсутність чіткої державної політики відносно охорони культурних і історичних цінностей приводить до занепаду і знищення безцінної спадщини.

Вже давно назріла необхідність врегулювати ці питання на державному рівні, адже крім усього іншого охорона культурно-історичної спадщини є не тільки внутрішньою справою країни, але і частиною міжнародних зобов'язань України, невиконання яких може закінчитися виключенням українських пам'яток з престижного переліку ЮНЕСКО.

30 січня 2008 р. у Верховній Раді був зареєстрований законопроект «Про збереження об'єктів культурної та природної спадщини, включених і запропонованих для включення до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО».

Він передбачав: 1. Основні визначення термінів об'єктів культурної і природної спадщини, внесених і запропонованих до внесення до списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО; 2. Розробку чітких механізмів взаємодії спеціально уповноваженого центрального органу з питань охорони культурної спадщини з іншими державними і суспільними організаціями щодо узгодження з Центром усесвітньої спадщини ЮНЕСКО будь-яких будівельно-ремонтних робіт на території об'єктів культурної і природної спадщини.

Власне, другий аспект є одним з головних вимог ЮНЕСКО. Те, що до цих пір Україна не завжди виконує цю вимогу, свідчить про безвідповідальне відношення до своєї історичної спадщини. До цих проблем потрібно привертати увагу.

Отже, співпраця України з ЮНЕСКО сприяє розвитку міжнародного гуманітарного співробітництва українських інституцій, а відтак, зміцненню національного інтелектуального потенціалу та його інтеграції в регіональні та світові науково-технічні і культурно-освітні процеси.

Загалом відносини співробітництва між Україною та ЮНЕСКО розвиваються у конструктивному руслі, спрямованому, зокрема, на розширення участі українських інституцій у міжнародному співробітництві в гуманітарній сфері, а також на підвищення економізації участі України в програмній діяльності Організації.

Участь України в програмній діяльності ЮНЕСКО, крім доступу до інтелектуального потенціалу організації, запозичення корисного досвіду, дозволяє використовувати певний матеріальний ресурс для проведення в нашій державі міжнародних заходів по лінії ЮНЕСКО. А також дає змогу вітчизняним фахівцям в галузі освіти, науки, культури та інформації брати участь у міжнародних заходах,

отримувати стипендії, гранти, устаткування, науково-технічну інформацію, консультативну допомогу. Ця співпраця важлива не лише для розвитку міжнародного співробітництва, а й для підтримки професійного рівня вітчизняної гуманітарної сфери. Зусилля всіх країн, які об'єднані в ЮНЕСКО однією ідеєю миру та гуманізму, безперечно, працюють на благо і процвітання всього людства. І усвідомлення, що Україна є невід'ємною частиною цього планетарного процесу, сповнює гордістю.

Для забезпечення необхідної охорони об'єктів всесвітньої культурної та природної спадщини в українському законодавстві слід розробити та прийняти спеціальний Закон "Про об'єкти культурної та природної спадщини України, включені до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО".

Необхідно також активізувати роботу щодо включення пам'яток до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та здійснити перегляд так званого Попереднього списку на предмет наявності необхідної документації. Крім того, з метою уникнення дублювання пропонується виключити певні об'єкти з Попереднього списку.

Належне забезпечення міжнародної та національної правової охорони всесвітньої культурної і природної спадщини та нематеріальної культурної спадщини має створити необхідні умови збереження тих цінностей, якими людство пишається сьогодні, і які є могутнім засобом зближення різних народів та культур, що є духовною основою для розвитку людської цивілізації.

На сьогодні, Україна має необхідні досвід та відповідний потенціал, для того, щоб, разом з іншими державами-членами ЮНЕСКО, здійснювати пошук шляхів для зміцнення інтелектуальної та моральної солідарності людства, а відтак – створення гуманітарних підвалин всеохоплюючої системи міжнародної безпеки та стабільності.

Список використаної літератури:

1. Прокаєва В. Взаємовідносини Україна – ЮНЕСКО. Національна ідентичність / В. Прокаєва // День. – 2011. – 14 квітня. – С. 14.
2. Дем'янюк О. Збереження пам'яток України – турбота міжнародної спільноти / О. Дем'янюк // Кур'єр ЮНЕСКО. – 1997. – № 11. – С. 34.
3. Дем'янюк О. П. Гуманітарними засобами. ЮНЕСКО – магістраль з двостороннім рухом / О. П. Дем'янюк // Політика і час. – 2001. - № 11.
4. Каткова Т. Г. Діяльність ЮНЕСКО у сфері збереження культурної спадщини: правові аспекти / Т. Г. Каткова. – Харків, 2007. – С. 101.
5. Конвенція про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту // Культурна спадщина України. Правові засади збереження, відтворення та охорони культурно-історичного середовища : зб. офіц. док. – К., 2002. – С. 269–285.
6. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини // Культурна спадщина України. Правові засади збереження, відтворення та охорони культурно-історичного середовища : зб. о фіц. док. – К., 2002.
7. Костенко О. Ю. Діяльність України в ЮНЕСКО (80-ті – поч. 90-х рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.03 / Ольга Юріївна Костенко; Київський університет ім. Шевченка, Ін-т міжнарод. віднос.. – К., 1994.– С. 21.
8. Костенко О. ЮНЕСКО: захист культури – захист гуманізму / О. Костенко // Дніпро – 1994. - № 1.
9. Пількевич В. О. Культурні та природні пам'ятки України в Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО / В. О. Пількевич // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер. : Історія. - 2012. - Т. 171, Вип. 159. – С.120-123.
10. Попередній список українських об'єктів-кандидатів (Tentative List) на

включення до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Національної комісії України в справах ЮНЕСКО. – Режим доступу : <http://www.mfa.gov.ua/unesco/22382.htm>.

11. Прибега Л. В. Національна нормативно-правова та міжнародна охорона культурної спадщини / Л. В. Прибега // Пам'яткознавство : правова охорона культурних надбань : зб. докум. – Київ, 2009. – С. 7-26.

12. Співробітництво України з ЮНЕСКО [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України. – Режим доступу : <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/international-organizations/unesco>.

13. Співробітництво України з ЮНЕСКО [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Постійного представництва України при ЮНЕСКО. – Режим доступу : <http://unesco.mfa.gov.ua/ua/ukraine-unesco/cooperation>

14. Що таке світова спадщина // Кур'єр ЮНЕСКО. – К., 1997. – № 11. – С. 31.

15. ЮНЕСКО. Генеральна конференція. Сесія (32; 2003; Париж). Акты Генеральной конференции: 32-я сессия: 29 сентября – 17 октября 2003 г., Париж. Т. 1: Резолюции. – VIII. – Париж : ЮНЕСКО, 2004. – 214 с.

16. Convention on the Protection of the Underwater Cultural Heritage [Electronic resource] // Офіційний сайт ЮНЕСКО. – Mode of access : <http://http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/underwater-cultural-heritage/2001-convention/official-text/>.

Стаття надійшла до редакції 2.04.2015

S. J. Zorinets'

UKRAINE IN THE UNESCO: PERSPECTIVES OF COOPERATION AND THE ACTIVITY CONSERVING THE ENLISTMENT OF OBJECTS OF WORLD HERITAGE

This article analyzes the activities of Ukraine as a member of UNESCO and its efforts in inscribing cultural sites to the World Heritage List. The list of sites that are suggested should to be inscribed to World Heritage List the so-called Tentative List is analyzed.

It is defined that in the context of modern international relationship cooperation of Ukraine with UNESCO is of great interest and its basis has a great potential. USSR which was a part of the Soviet Union became the member of UNESCO on the 12th of May 1954. This even had a great influence on its modern history; today's membership of Ukraine in this Organization is more than 60 years.

During the period of its membership in UNESCO Ukraine was elected for four times to its Executive Committee: for the periods 1981-1985, 1995-1999, 2001-2005 and 2013-2017, and also to International Coordination committee of the programme "Man and biosphere", of Intergovernmental committee of World Decade of culture development, of Intergovernmental committee for assistance of refunding cultural values to the countries of their origin of the Committee of headquarters.

There are 10 chairs of UNESO in the High Schools of Ukraine that function in the spheres of linguistics, philosophy of personal communication, applying of informational and communication technologies in education, ecology of anthropogenic regions, cryobiology, cell and molecular neurobiology, man's rights and democracy, ecologically safe technologies.

The participation of our country in the programme activity of UNESCO gives the opportunity to scientists of our country to fulfill different kinds of projects, to get scholarships and grants, equipment, scientific and technical information, consultative assistance and ensuring for the part of the Organization, to take part in international activities. For the last 5

years from UNESCO and other international financial sources which were involved in the realization of programmes, Ukraine got direct subsidy sum nearly 4 million US dollars.

Considering multifaceted cultural and natural resources of Ukraine, there had been provided an active job as for increasing of presented of outstanding works in the List of World Heritage. There had been put onto the List of World Heritage from Ukraine 7 objects for today. Certainly, such modest representation of national historical and cultural acquisition of Ukraine in the List of World Heritage doesn't reflect the contribution of Ukrainian people in the world culture. It is stressed that Ukraine has to work more active and persistently onto the expansion of this list.

Key words: UNESCO, world cultural heritage, Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage, World Heritage Committee, World Heritage List, Tentative List.

УДК 784(477)

Ю. В. Маслова

ЕВОЛЮЦІЯ ВОКАЛЬНИХ ШКІЛ УКРАЇНИ

В статті прослідковуються взаємозв'язки тенеми та еволюції вокальних шкіл України. Надаються дефініції понять «вокальна культура», «вокальна школа», «вокальні школи». Характеристика культурно-генетичних ознак інституалізації української вокальної школи як пісенно-фольклорної спадщини, сакрально спрямованого вокального простору музикування, контексту оперних, салонних, ансамблевих форм вокалу.

Визначається, принципи формування вокальних шкіл України на підставах культурно-генетичного та дидактичних принципів наслідування вокальної традиції. Єднання множинності та монізму модальностей вокальної культури України створює той образ вокальної культури, який можна позначити як поліфонічний.

Ключові слова: тенема, еволюція, вокальна школа, вокальна культура, вокальна модальність.

Українська вокальна школа – це культурна реальність, яка існує з тих часів, як існує Україна. Проте принципи інституалізації і здійснення можливостей успадкування навчання, дидактики, всього того, що зветься «школа», змінювалося на протязі еволюції вокальної школи. Адже культурно-історична цілісність вокальної школи не існує як самодостатній комплекс культури. Так, можна констатувати певне розмаїття шкіл, які за своєю формою та жанровими і стильовими ознаками розподіляються на школи академічного співу, школи, пов'язані з народним, фольклорним виконавством, школи салонного, «домашнього» співу, школи камерних гуртків, що тяжіють до тої чи іншої персоналії, хорові школи, хорові самодіяльні, аматорські школи.

Мета статті – визначити принципи формування вокальних шкіл України на підставах культурно-генетичного та дидактичних принципів наслідування вокальної традиції.

Завдання статті: реконструювати принципи генези та еволюції вокальних шкіл в музичній культурі України; надати характеристику культурно-генетичних ознак інституалізації української вокальної школи як пісенно-фольклорної спадщини, сакрально спрямованого вокального простору музикування, контексту оперних, салонних, ансамблевих форм вокалу; охарактеризувати культурно-регіональні